

K R O N I K A

Kultūros fenomenologijos metmenys (Tomo Kačerausko habilitacinė procedūra)

2009 m. vasario 29 d. Kultūros, filosofijos ir meno institute įvyko VGTU Filosofijos ir politologijos katedros vedėjo doc. dr. Tomo Kačerausko habilitacinė procedūra. Pretendentas viešam nagrinėjimui atviraime posėdyje pateikė mokslo darbų apžvalgą *Kultūros fenomenologijos metmenys*. Habilitacijos komisijai pirmininkavo prof. habil. dr. Juozas Algimantas Krikštopaitis (KFMI). Komisijos nariai buvo prof. dr. (HP) Jonas Balčius (VPU), prof. habil. dr. Viktorija Daujotytė-Pakerienė (VU), prof. dr. (HP) Česlovas Kalenda (VU), prof. habil. dr. Bronislovas Kuzmickas (MRU), prof. habil. dr. Romanas Plečkaitis (VU) ir prof. habil. dr. Povilas Tamošauskas (VGTU).

Habilitacinę procedūrą pradėję KFMI mokslo tarybos pirmininkas dr. Žibartas Jackūnas ir habilitacinės komisijos pirmininkas J. A. Krikštopaitis konstatavo, kad T. Kačerauskas tvarkingai pateikė visus reikalingus dokumentus bei su kaupu patenkino tokiai procedūrai keliamus reikalavimus, ir suteikė žodį pačiam kandidatui. Pristatydamas savo tyrinėjimus, paskelbtus straipsniuose ir monografijoje *Tikrovė ir kūryba. Kultūros fenomenologijos metmenys* (2008), T. Kačerauskas pabrėžė jų atvirumą ir neužbaigtumą (iš čia esą ir atsirado žodis „metmenys“), prisipažino nesiekęs taikyti naujų metodų ar nagrinėti naujas temas, bet išsikėlęs tikslą panaudoti skirtingas prieigas kultūros kaip egzistencinės kūrybos tyrimuose, kurie mobilizuotų ir naujus kalbos išteklius. T. Kačerausko kalboje buvo nagrinėjama kultūros samprata, tikrovės ir kūrybos santykis, plėtojama kultūros kaip egzistencinės kūrybos samprata. Narpliodamas tikrovės ir kūrybos santykį, T. Kačerauskas bando ieškoti atsakymų į esminius klausimus: Kas yra tikrovė? Ar tikrovė kuriama? Ar galima ją traktuoti kaip egzistencijos aplinką? Kokią vietą egzistencijoje užima fenomenas ir kiti šio proceso dalyviai? Kokią vietą egzistencinėje kūryboje užima medijų ir popkultūros vaidmuo? Gyvenamąjį pasaulį jis siūlo traktuoti kaip kūrybinę aplinką, kurią kultūros dalyviai nuolat plečia, o kultūros pasaulį – kaip nuolat besiplėtojančią, atvirą, judrią visumą. Tikrovės sampratą autorius sieja su žmogaus kūrybiniais siekiais ir pačia egzistencija. Taip išskyla gyvenamojo pasaulio egzistenciniai modusai: įtikrovinimas (tikrovės kūrimas); įtiesinimas (vertybių iškėlimas); įdaiktinimas (daiktų įtraukimas); įribinimas (ribų apibrėžimas ir perkėlimas); įlaikinimas (istorinio laiko įtraukimas); įerdvinimas (gyvenamosios aplinkos apibrėžimas); įdirbimas (įtraukimas į darbinę veiklą); įgyvendinimas (gyvenimo tikslų realizavimas); įdvasinimas (dvasinės aplinkos puoselėjimas); įkūnijimas (kūno vaidmens iškėlimas), įvardijimas (vardų suteikimas, prakalbinimas); įsiužetinimas (gyvenimo įvykių sukabinimas). Komisijos nariai pažymėjo, kad visos veiklos apibūdinamos žodeliais, prasidedančiais priešdėliu „į“, o kai kurie žodžiai apibrėžiami kitaip negu įprastai arba apskritai yra naujadarai. R. Plečkaitis pasiteiravo, kodėl nėra sąvokų su priešdėliu „iš-“ (pvz., „išdaiktinimas“). T. Kačerauskas atsakė, kad priešdėlis „iš-“ jam asocijuojasi su išderinimu ir neatrodo patrauklus.

Prelegentui pristčius savo darbus, žodis buvo suteiktas komisijos nariams, kurie su įkarščiu įsitraukė į diskusiją. J. Balčius priminė, kad T. Kačerauskas yra žinomas ne tik kaip kūrybin-

gas ir produktyvus filosofas, bet ir kaip talentingas literatas, ir iškėlė prielaidą, kad veikiausiai būtent filologinis talentas padėjo jam taip patraukliai ir suprantamai rašyti, taip grakščiai operuoti sudėtinga terminologija, kurti vykusius naujadarus. V. Daujotytė-Pakerienė konstatavo, kad autorius išsiskiria imlumu, gebėjimu interpretuoti plačias kultūros ir kūrybos sritis, tačiau turėjo priekaištų dėl pernelyg lengvo šokinėjimo nuo vienos temos prie kitos bei skeptiškai įvertino dažną „projekto“ sąvokos vartojimą. Č. Kalenda iškėlė prielaidą, kad valdyti tokį platų problemų lauką, o skirtingas temas susieti į vientisą, darnią ir originalią visumą T. Kačerauskui padėjo jo egzistencinė ir intelektualinė biografija. B. Kuzmickas pagyrė habilitanto erudiciją, savitą rašymo stilių, interpretacinius gebėjimus sieti skirtingas temas ir konstatavo, kad darbas būtų dar daugiau laimėjęs, jeigu autorius pabandytų išsamiau fenomenologiškai interpretuoti paskiras sąvokas. Taupydamas laiką R. Plečkaitis nutarė aptarti tik vienintelę mintį, kad kultūros įvairovė tampa vienovės pagrindu, ir nesutiko su T. Kačerausko teiginiu, jog ši mintis yra paradoksali. P. Tamošauskas konstatavo, kad būtent egzistencinės fenomenologijos nuostata padėjo išvengti paviršutiniškumo interpretuojant tokį platų problemų lauką. Paskutinis kalbėjo komisijos pirmininkas J. A. Krikštopaitis, kuris T. Kačerauskui turėjo bene daugiausiai kritinių pastabų – konstatavo, kad pastarasis ne visuomet sugeba išpildyti ambicingai iškeltus tikslus, o kartais jo mintys tiesiog ištirpsta įmantrioje terminologijoje. T. Kačerausko tekstuose jis pasigedo moksliskumo, akademiškumo ir apibūdino juos kaip veikiau beletristinius.

Su tokiu vertinimu nesutiko R. Plečkaitis. Jo teigimu, habilitanto tekstai yra akademiniai (priešingu atveju jie negalėtų būti publikuojami žurnale *Problemos*) ir išsiskiria itin griežtu, konceptualių minčių dėstymu.

Galiausiai į kolegų pastabas atsakė T. Kačerauskas. Jis pabrėžė, kad stengėsi labai aiškiai atskirti beletristiką ir akademinę prieigą ir tam esą parankiausias buvo būtent fenomenologinis metodas, kuris teorinį tyrimo lauką leidžia įtraukti į savo patirtį. Replikuodamas į priekaištą dėl bandymo aprėpti pernelyg platų problemų lauką, jis prisipažino, kad tokią strategiją ir metodologinę prieigą pasirinko sąmoningai įvertinęs visus jos savitumus, privalumus ir trūkumus. Ta proga T. Kačerauskas prisiminė A. J. Toynbee'į, kuriam didžiai mokslingai giminaičiai taip pat patarę pašvęsti savo gyvenimą vienai kuriai siaurai mokslo problemai, bet jis, laimei, to patarimo nepaklausęs.

Procedūros pabaigoje užsimezgė gyva diskusija apie tai, kas yra ir kas nėra kultūra, buvo keliami antikultūros ir vartotojiškos visuomenės problemos. Taip pat dėmesio sulaukė fenomenologijos kaip metodo problematika. T. Kačerauskas perfrazavo L. Wittgensteiną: fenomenologijos metodas jam esąs kopėčios, kurias užlipus reikia numesti. Galiausiai T. Kačerauskas padėkojo kolegoms už globą, padrąšinimą, kruopštų jo tekstų skaitymą, konstruktyvią kritiką ir poleminių atmosferą.

Habilitacijos procedūrą užbaigė balsavimo ritualas. KFMI tarybos nariai suskaičiavo biuletenius ir buvo konstatuota, kad T. Kačerauskas vienbalsiai pripažintas vertas profesoriaus vardo. Taip T. Kačerauskas tapo vienu jauniausių asmenų, įveikusių šią procedūrą, ir, mano žiniomis, pirmuoju, kuris filosofijos mokslus krimto jau nepriklausomoje Lietuvoje, VU Filosofijos fakultete.